

DICK HICHENS-BERGSTRÖM:

Madridkonferensen (ESK) och dess avkomlingar

Madridkonferensen varade hela tre år. Det visar att ESK är och förblir en funktion av förhållandet mellan stormakterna, konstaterar ambassadör Dick Hichens-Bergström. I slutdokumentet räknades åtta framtida möten upp vilkas syfte är att den sk Helsingforsprocessen skall kunna föras vidare. Först i raden kommer Stockholmskonferensen som börjar den 17 januari. Den syftar i ett första skede till "förtroendeskapande åtgärder". I en andra omgång skall man komma in på direkta nedrustningsfrågor.

För ett par år sedan förekom i denna tidskrift (nr 4/1981) en betraktelse om den europeiska säkerhetskonferensen (ESK) och den då nyligen inledda uppföljningskonferensen i Madrid. Man föreställde sig att Madridmötet någorlunda snart skulle vara överståndet, låt vara att de skickliga formulerarna kring de spanska konferensborden förmodligen skulle kunna påräkna "en tids full selsättning".

Att det skulle bli en affär på tre år var ändå överraskande.

Om den långa tidsutdräkten kan man anställa många reflexioner, varav en får anses ostridig, nämligen att ESK är och torde förbli en funktion av förhållandet mellan stormakterna. I det allt kärvare klimat som råder mellan USA och Sovjetunionen var alltså intet annat att vänta, hur välmenande än den sk NN-gruppen (de neutrala och de alliansfria) ansträngde sig för att uppfinna lösningar, åtminstone till en del kosmetiska sådana, för att få slut på konferensen. In i det sista var det dock, som bekant, det genstöriga Malta som – emot både USA:s och Sovjets vilja – försenade konferensen i sin nästan fanatiska iver att få till stånd en text om en speciell konferens om säkerheten i Medelhavsområdet. Eftersom i ESK-sammanhang den sk consensusprincipen råder, innebär det i klartext att varje deltagande land har veto-rätt. Något good-willskapande agerande innebar detta nu inte för Malta, som endast lyckades visa vilket "nuisance value" även mycket små länder kan ha i internationella sammanhang.

Det omfattande slutdokumentet från Madrid vidareutvecklar på vissa punkter Helsingfordsdokumentet, det som högtid-

ligen undertecknades sommaren 1975 – avspänningstidens högsommar, då her- rar Bresjnev och Ford under president Kekkonens välsignande hand kunde sitta vid samma bord i det soliga Helsingfors.

Åtta planerade möten

Men det kan vara skäl att först räkna upp de framtida möten som Madriddokumentet enats om i den vällovliga andan, att den sk Helsingforsprocessen, trots alla svårigheter, skall kunna föras vidare. Inte mindre än åtta sådana möten står nu på dagordningen:

1 Ett möte i *Stockholm* med början den 17 januari 1984 syftande i ett första skede till "förtroendeskapande åtgärder", en term som etablerades redan i Genève och Helsingfors. I en *andra* och senare omgång räknar man med att komma in på direkta nedrustningsfrågor. Mötet i Stockholm skall föregås av ett förberedande möte i *Helsingfors*, avsett att påbörjas den 25 oktober 1983 och vara avslutat på tre veckor.

2 Ett expertmöte i *Aten* om fredlig lösning av tvister, med början den 21 mars 1984.

3 Ett seminarium i *Venedig* om samarbete i Medelhavsområdet 16–26 oktober 1984 – detta gäller ekonomi, kultur och vetenskap.

4 Ett expertmöte i *Ottawa* om mänskliga rättigheter, med början den 7 oktober 1985.

5 Ett sk minnesmöte i *Helsingfors*, 1985, för att högtidlighålla undertecknandet 1975 av Helsingfordokumentet.

6 Ett kulturellt forum i *Budapest*, vid obestämd tidpunkt under 1985.

7 Ett expertmöte om mänskliga rättigheter i *Bern*, under sex veckor med början den 16 april 1986.

8 Nästa stora uppföljningsmöte av ESK, denna gång i *Wien* med början den 4 november 1986.

Madridmötet

Det ovanstående framstår som ett ganska substantiellt och ambitiöst program. Formellt visar det att Helsingforsprocessen hålls igång och att det finns mycket att avhandla mellan de 35 deltagande ESK-länderna. Ett studium av tillgängliga papper ger vid handen att det inte bara är fråga om utanverk utan att det därtill i Madrid förekom intressanta positionsförändringar också på det svårhanterade området för mänskliga rättigheter. Märkligt nog har Sovjet här gått med på – under begränsade förutsättningar och villkor – att underlätta familjeåterföreningar, äktenskap mellan olika länders medborgare m.m. Också journalisters arbetsvillkor skall enligt Madrid-dokumentet underlättas tex ifråga om resor i anställningslandet och legitima personkontakter.

Under i stort sett hela sitt förlopp gav Madridkonferensen de två supermakterna tillfälle till politiska utbrott, vilket markerade, inte alltid på ett lyckligt sätt, ESK som forum för konfrontationer. Detta hade naturligtvis ingenting med Madridkonferensen som sådan att göra. Men den fanns där, och det var *där* man råkades i massmedias heta ljus. Det sista man såg i den vägen var den uppseendeväckande kylan i september 1983 mellan utrikesministrarna George Schultz och Andrei Gromyko. Det är troligt att de saktmodiga herrarna i Madrid kunnat stänga butiken redan 1981 – om inte den 13 december 1981 drabbat Polen.

Detta kom att ge eftertryck åt uppfattningen att ESK, liksom i större format och med större gester Förenta Nationerna, inte kan åstadkomma mer än tandlösa rekommendationer om det kärvar till sig mellan de två stora.

Det vore på det hela taget bra om ESK-processen bedömdes med sådana hänsyn i minnet.

Stockholmskonferensen

Nu har det i januari 1984 förestående mötet i Stockholm kommit i blickpunkten. En stor apparat håller på att byggas upp i utrikesdepartementets regi för att härbärgera konferensen, dess fotfolk och soldater, de ömtåliga ambassadörerna från främmande länder och deras ofta invecklade sekretariat. Att denna internationella apparat i det jämlika Sverige medför att också svenska ESK-tjänstemän kommer att få med greker och spanjorer i internationell tjänst jämförbara förmåner är något som en smula lär skaka hedervärda svenska sinnen.

Att Sverige blir värd för en sådan konferens är viktigt för oss. Finland och Österrike har efter kriget etablerat sig som internationella värddar – vi hade miljövärdskonferensen men det är längesen. Schweiz är sedan länge så fullkomligt etablerad på den internationella kartan att detta tas som en självklarhet.

Men om man bortser från den tekniska apparaten, finns det allt skäl att i en period av säkerhetspolitisk oro ta vara på Stockholm som en kompetent och solid, i bästa mening internationell konferensstad. Det kan inte svensk neutralitetspolitik ta skada av.

Naturligtvis kan vi vänta oss kollisioner, där värdlandet måste förhålla sig iskallt neutralt. Det har sagts, med viss rätt, att det långt utdragna Madridmötet egentligen bara födde en mus. Men det är nog en tvivelaktigt nedvärdering.

Stockholmskonferensen om "för-

troendeskapande åtgärder" på det militära området (dvs förhandsmeddelanden om militära och marinmilitära manövrar och trupprörelser) är en inte minst för Sverige viktig beståndsdel i ESK-processen och i det fredsarbete som i våra dagar i så hög grad engagerar europeisk opinion. Bl a gäller detta det område som de förtroendeskapande åtgärderna skall tillämpas på – kan det nuvarande inskrivna området på 250 km enligt Helsingforsdokumentet utvidgas ända till Uralbergen?

Sverige står utanför EG och Nato men vi spelar vår roll i FN som, inte minst, befrämjare av den tredje världens intressen. Det är en klädsam roll, även om man ibland kan undra hur mycket stöd våra brokiga regeringar egentligen har i svensk opinion i ivern att stödja allehanda upprorsrörelser i länder, varom gemene man i Herrljunga och Tomelilla näppeligen har mer än diffusa begrepp.

ESK skiljer sig från det amorfa FN på flera sätt. Det rör sig om länder i vårt närområde, det har ett mindre format, det utlovar inte "säkerhet" där ingen säkerhet finns (annat än illusionisternas). Till all lycka används därtill i ESK-sammanhang mindre stora och vilseledande ord.

Den förestående Stockholmskonferensen är Sverige, med vissa reservationer, att gratulera till. Det är klart att resultatet inte kommer att bero av våra nära vänner Finland, Österrike och Schweiz utan av de "två stora" med sina allierade; sina i regel lydiga allierade.

Framför allt måste man dock i sista hand se på Stockholms roll som en mötesplats för oliktankande.